

Proletären om Kina

Kina har snabbt stigit fram som en av världens ekonomiska stormakter. Det är redan världens största exportnation och näst störst (efter USA) vad gäller bruttonationalprodukt (BNP) – ekonomer räknar med att Kina ska gå om USA i BNP någon gång mellan 2015 och 2020. Kinas växande roll i världsekonomin kan givetvis inte undgå att få stora konsekvenser på alla områden i världsekonomin och världspolitiken. Det är därför mycket viktigt att analysera detta jordens befolkningsmässigt största land, var står det idag, vart det är på väg, vilken roll det kan tänkas spela i framtiden osv. Tidningen *Proletären* gjorde nyligen ett försök att besvara sådana frågor – det är de artiklarna som vi samlat nedan.

Innehåll

USA vs Kina – Match mellan olika divisioner	1
Omfördelningskrig med förhinder	7
Är Kina imperialistiskt?	8
Misslyckades socialismen i Kina?.....	14

Samtliga artiklar har *Anders Carlsson* som författare

USA vs Kina – Match mellan olika divisioner

Fakta och bakgrund

Folkrepubliken Kina

Folkmängd: 1331 miljoner (2009)

Yta: 9,6 miljoner km²

Huvudstad: Beijing

Språk: Kinesiska (95 procent), samt 250 minoritetsspråk

BNP per capita: 3350 US dollar

Statsskick: Republik

Statsöverhuvud: Hu Juanto (president)

Amerikas förenta stater, USA

Folkmängd: 204,5 miljoner (2008)

Yta: 9,52 miljoner km²

Huvudstad: Washington DC

Språk: Engelska, vilket 82 procent har som modersmål

BNP per capita: 46820 US dollar

Statsskick: Republik

Statsöverhuvud och regeringschef: Barack Obama (president)

Klasskillnader i Kina

- Klasskillnaderna i Kina kan avläsas i siffror. Så har lönernas andel av BNP fallit från 53 procent av BNP 1992 till under 40 procent 2006.
- Under samma period har den privata konsumtionen minskat från 47 till 36 procent av BNP.
- Enligt International Labour Organization, ILO, finns idag 820 miljoner arbetande i Kina. Men antalet fast anställda industriarbetare har minskat från 53,9 till 39,3 miljoner sedan kapitalismen gjorde rent hus med den statliga anställningstryggheten.
- Idag bärs kapitalismen istället upp av 130 miljoner migrantarbetare, människor som på chans söker sig från landsbygden till städerna och som där hankar sig fram som daglönare eller på korttidskontrakt.

Exportberoendet och krisen

- Kina gick inte opåverkat ur kraschen 2007-2008 och Kina är inte opåverkat av krisens utveckling sedan dess, trots fortsatt höga tillväxtsiffror.
- Mer än 2 miljoner arbetare i Kina förlorade jobbet 2008, trots att regeringen i Beijing liksom andra regeringar sjösatte gigantiska stimulanspaket.
- Under ytan finns dessutom problem med både inflation och en överbelånad fastighetsmarknad. Det finns därför ekonomer som spår att nästa fastighetskrasch kommer att äga rum i Kina.

Så blandar Kina brutal råkapitalism, som är typisk för en ung kapitalism, med statlig kontroll.

Våren 2011 steg Kina fram som världens näst största ekonomi, mätt efter storleken på bruttonationalprodukten (BNP). Eftersom den kinesiska ekonomin växer mycket fortare än den amerikanska, som fortfarande är världens största, slog diverse räknenissar genast på sina miniräknare för att finna ut när Kina skall passera också USA. Det gemensamma resultatet landade på 2016.

Om utvecklingslinjerna förblir som de är, med USA i kris och Kina i växande, kommer alltså Kina att vara världens största ekonomi om bara fem år.

Vän av ordning invänder genast att Kina har en befolkning som är mer än fyra gånger så stor som USA:s, vilket genast modifierar bilden av Kinas superstatus.

Om vi istället jämför ekonomierna genom det mer relevanta måttet BNP per capita (bruttonationalprodukt per invånare) blir också resultatet ett annat. Då hamnar Kina först på 79:e plats bland världens ekonomier, inte bara distanserat av USA (som ligger tvåa efter skatteparadiset Luxemburg), utan också av länder som Ekvatorialguinea, Botswana, Costa Rica, Tonga och Namibia.

Denna enkla jämförelse säger inte allt, men den säger något viktigt. Trots den kinesiska ekonomins storlek, som är stor för att landet är stort, är Kina fortsatt ett land med ena benet i tredje världen. Den snabba utvecklingen i kustområdena i öst har sin baksida i fortsatt underutveckling i inlandet.

Nu är kvantitativa mått trubbiga verktyg när länders ekonomier skall jämföras, vilket gäller särskilt på en kapitalistisk världsmarknad som i sig överordnar och underordnar sina delar. För att bedöma den kinesiska ekonomins verkliga styrka är det därför nödvändigt att analysera Kinas plats i den globala kapitalistiska produktionsordningen.

Låt oss då först slå fast att kapitalistiska produktionsförhållanden idag är dominerande i Kina, detta genom den kontrarevolution som inleddes i och med Deng Xiaopings kuppärtade maktövertagande 1978.

Detta betyder inte att den kinesiska kapitalismen är identisk med den vi känner från Sverige och andra utvecklade länder i väst. Dels är den kinesiska kapitalismen ung, som dominerande produktionsordning har den bara några årtionden på nacken, dels präglas Kina av sina rötter i en ekonomi av statligt ägande och statlig kontroll.

Till statens roll skall sägas att den kinesiska privatiseringspolitiken fortsätter i forcerad takt. Men ännu är det kinesiska banksystemet i huvudsak statsägt och staten har via lagstiftning ett betydande inflytande också över privata företag, något vi i Sverige blivit påmind om genom alla turer kring Saab.

Så blandar Kina en brutal råkapitalism, som är typisk för all ung kapitalism, med ett stort mått av statlig kontroll. Kombinationen är inte unik, särskilt inte i Asien, där det asiatiska produktions sättet, som redan Karl Marx analyserade, tidigt gav en stark centralmakt. Så spelade den då kejsarliga staten en avgörande roll för kapitalismens utveckling i Japan på 1800-talet och i nästa sekel kombinerade länder som Taiwan och Sydkorea privat företagsamhet med statliga femårsplaner.

Det avgörande för analysen av den kinesiska kapitalismens nuvarande status är som sagt Kinas plats i det globala produktionssystemet. Vad är det som kännetecknar det som numera kallas det kinesiska undret?

Det mest synbara är tveklöst att Kina på bara två årtionden seglat upp som världens största exportör av konsumtionsvaror. Det står numera "Made in China" på allt fler varor vi köper, inte bara på kläder, leksaker och andra produktionstekniskt enkla varor, utan i växande grad också på hemelektronik, mobiltelefoner, verktyg och annat som kan uppfattas som mer avancerat.

Men är etiketten riktigt sann? Låt oss ta en iPod tillverkad i Kina som exempel. Den säljs i USA för 299 dollar. Men bara 4 dollar går till sammansättningsfabriken i Kina. Resten går till Apple, som äger patentet, och till de utländska företag (framförallt amerikanska) som står för design, teknikleveranser, transport och distribution.

Exemplet är extremt, men ändå typiskt. För när Kina seglat upp som världens i särklass största elektronikexportör, så produceras i genomsnitt bara 15 procent av förädlingsvärdet i Kina. Resten består av utländska investeringar och import av komponenter från dem som äger patenten.

Över 60 procent av exportindustrin i Kina ägs idag av utländska företag. Ju mer avancerad produktionen är, desto större är den utländska ägarandelen. Så ägs 86,9 procent av elektronikindustrin i Kina av utländska företag, framförallt amerikanska.

Det gör etiketten "Made in China" vilseledande. Det är visserligen kinesiska arbetare som syr och monterar. Men hela produktions- och distributionskedjan ägs och kontrolleras av transnationella företag med säten i den "gamla" kapitalistiska världen (inklusive länder som Taiwan och Sydkorea).

Typexemplet är det amerikanska detaljhandelsföretaget Wal-Mart, som seglat upp som världens största företag (vad gäller omsättning) på tidningen *Fortunes* senaste topplistor. Så gott som alla Wal-Marts underleverantörer är idag förflyttade till Kina, där låga löner inte bara ger lägre priser för konsumenten utan framförallt skyhöga vinster till Wal-Marts aktieägare.

Det är denna ordning som präglar förhållandet mellan USA och Kina. Lite förenklat kan man säga att amerikanska företag flyttat sin produktion till Kina, såsom man tidigare flyttade den "south of the border", till Mexiko, där de sk maquiladorazonerna sedan årtiondena härbärgerat vinstsugna amerikanska företag. Så berättar Forbes, en tidning som håller sig med en konkurrerande topplista, att 400 av USA:s 500 största företag idag har investeringar i Kina.

Produktionen flyttar. Men inte ägandet och makten över den och inte heller marknaden för de varor som produceras, som fortsatt är USA. Före krisutbrottet 2007-2008 gick 50 procent av den kinesiska exporten till USA. Andelen har idag minskat, men fortfarande är den utlandsägda exportindustrin i Kina för sitt liv beroende av den amerikanska marknaden. Ett dubbelt beroende.

Produktionens förflyttning är inom parentes sagt grunden till det gigantiska och kroniska amerikanska handelsunderskottet. För att maximera profiten har de amerikanska storföretagen i växande utsträckning flyttat produktionen utomlands, vilket innebär att det som tidigare producerades i USA nu måste importeras och att en god del av det som tidigare exporterades från USA nu exporteras från Mexiko och Kina.

Produktionen flyttar men ägandet består. Nationalekonomiskt går ekvationen inte ihop, vilket förvandlat USA till världens mest skuldtyngda land. Men företagsekonomiskt är den synnerligen lönsam.

Åter till Kina. Den kinesiska kapitalismens snabba utveckling har från början varit helt exportinriktad. Det kinesiska ledarskapet har använt de låga lönerna som konkurrensfördel i kampen om de transnationella företagens investeringar och man har lyckats.

Orsaken stavas som sagt maximal profit. Så visar färskasiffror från US Bureau of Economic Analysis att avkastningen på amerikanska företags investeringar i Kina uppgår till 25 procent, att jämföra med 16 procent i Latinamerika och 11 procent i EU. Den kapitalist som avstår från en sådan frestelse är inte född.

Enligt SvD (24 oktober 2011) är det rentav så att kostnadsläget i Kina fortsatt sjunker, trots inte obetydliga löneökningar, detta genom att produktiviteten ökat ännu mer.

Kina har etablerats som den globaliserade kapitalismens verkstad. Men bortom egen kontroll. Eftersom verkstaden ägs av andra och eftersom det som produceras i den konsumeras av andra.

Den exportdrivna utvecklingslinjen har gett ett beroendeförhållande. Kina är för sin fortsatta utveckling ännu beroende av utländskt kapital, av utländsk teknologi och av utländska marknader, där utlandet inte minst stavas USA.

Den ena sidan av detta beroendeförhållande säger att Kina till varje pris måste slå vakt om den konkurrensfördel som lockar utländskt kapital och med det utländsk teknologi, dvs de låga lönerna och de extrema profiterna.

Den andra sidan säger att Kina för sin egen överlevnads skull måste hålla exportmarknaderna under armarna, vilket gjort Kina till USA:s i särklass största kreditgivare. Kina finansierar de amerikanska underskotten på det att USA fortsatt skall kunna köpa de varor som i slutändan produceras i Kina.

De senaste åren omfattar denna omsorg också EU-Europa, som klivit fram som en lika viktig exportmarknad och vars kris därför utgör ett lika allvarligt hot mot kapitalismen i Kina.

Moraliskt upprörda människor anklagar Kina för att finansiera USA:s krig i Irak och Afghanistan. Anklagelsen kan synas rimlig. Utan Kinas pengar skulle USA vara bankrutt. Ändå är den ytlig eftersom den inte tar hänsyn till beroendeförhållandet.

Kina måste stödköpa dollar för att ett dollarfall omedelbart ger ett motsvarande fall i Kinas exportinkomster. Kina måste hålla ner värdet på den egna valutan, som är världens mest undervärderade, för att en revalvering av yuanen skulle minska exportintäkterna och strypa inflödet av utländsk kapital. Kina måste köpa amerikanska statskuldväxlar för att en statsfinansiell bankrutt i USA skulle ge en omedelbar kollaps för den kinesiska kapitalismen.

Den exportdrivna utvecklingslinjen kräver som sagt att konkurrensfördelen värnas, vilket gett en abnorm inre utveckling i Kina. I borgerliga media påstås att kapitalismen lyft Kina ur fattigdom och nöd, vilket är en sanning med mycket stor modifikation. Sant är att kapitalismen gett Kina ett antal dollarmiljardärer och en burgen borgarklass, som tillsammans med en underhuggande medelklass kan räknas i hundratals miljoner människor (alla siffror är stora i Kina). Sant är också att antalet kineser som lever i extrem fattigdom (mindre än en dollar om dagen) har blivit färre.

Men till det senare skall läggas att det kapitalistiska priset är att tidigare sociala skyddsnät – som anställningstrygget, fri sjukvård och fri skola – har sopats bort. Det är därför alls inte säkert att de hundratals miljoner kineser som idag förfogar över hissnande 2 dollar om dagen verkligen lever rikare liv än tidigare.

Det typiska för den kinesiska kapitalismens inre utveckling är istället att den skapat gigantiska klasskillnader i ett land som tidigare (under den socialistiska perioden) tillhörde ett av världens mest jämlika. Enligt en färsk rapport från Asiatiska utvecklingsbanken är klasskillnaderna i Kina idag de näst största i Asien. Kina överträffas bara av Nepal.

Detta är som de flesta vet en internationell trend i nyliberalismens tidevarv. Men ingenstans har fallet varit större än i Kina, vilket också fått den privata konsumtionen att minska drastiskt.

Här finns en avgörande skillnad mellan Kina och USA. I Kina svarar investeringar och export för 80 procent av BNP. I USA bärs ekonomin istället upp av den privata konsumtionen, som svarar för 70 procent av BNP. Kina underkonsumerar och USA överkonsumerar; på Kinas bekostnad eftersom Kina finansierar det gigantiska amerikanska handelsunderskottet och därmed överkonsumtionen.

Förhållandet visar de skilda platserna i det globala produktionssystemet. Genom sin särställning i detta produktionssystem, given inte minst av det som ibland kallas monetär imperia-

lism, kan USA parasitera på övriga världen och inte minst på de fattiga i Kina, som får stå tillbaka när exportöverskotten går till att finansiera köpkraft på sviktande exportmarknader. Av strikt nödvändighet. Det är den kinesiska kapitalismens beroende ställning som tvingar den att hålla det parasitära USA under armarna.

Att löneandelen minskar betyder per definition att vinstandelen ökar. Vinnare är då de utländska företagen, som kontrollerar exportindustrin, och den nya borgarklass som vegeterar på utvecklingen. Men också den kinesiska staten, som via skatter och avgifter har del i exportintäkterna och som tjänar stort på statliga företag och inte minst på utförsäljning av statliga företag. Kina lider inte av statsfinansiell kris.

Här finns en belysande motsättning. Sedan krisutbrottet 2007-2008 har Internationella valutafonden kritiserat Kina för att satsa alltför lite på den egna hemmamarknaden. IMF vill att Kina skall revalvera yuanen och kraftfullt stimulera den inhemska konsumtionen för att mildra obalanserna i världsekonomin, framförallt obalansen i handeln mellan USA och Kina.

Betänk detta. Samma IMF som i alla andra sammanhang och vad gäller alla andra länder kräver åtstramning och nedskärningar, säger tvärtom vad gäller Kina!

Men den kinesiska regeringen håller ännu emot, väl medveten om att en starkare yuan riskerar den kinesiska kapitalismens konkurrensfördel och därmed grundvalen för dess nuvarande expansion och rentav för dess existens.

De amerikanska marxisterna Martin Hart-Landsberg och Paul Burkett, författare till boken "China and socialism" och till flera uppföljande artiklar i tidskriften *Monthly Review*, beskriver den kapitalistiska utvecklingen i Kina som abnorm, just genom sin ensidiga inriktning på export. Den utvecklingslinjen ger av nödtvång en situation där allt större finansiella tillgångar inte kan användas för inre social utveckling. Istället används tillgångarna till att hålla ett överkonsumerande USA under armarna.

Som alltid är verkligheten motsägelsefull. Så sjösatte också regeringen i Beijing ett gigantiskt stimulanspaket när den globala krisen bröt ut, framförallt bestående av infrastrukturinvesteringar, men också av satsningar på sjukvård och miljö. Det var helt nödvändigt för att möta kraftigt stigande arbetslöshet och växande social oro. Regeringen lagstiftade också om en försiktig höjning av minimilönerna, för att stimulera också den privata konsumtionen. (Vilket inom parentes sagt ledde till upprörda protester från de utländska företagen. Vi har inte investerat i Kina för att få statliga påbud om vad vi skall betala våra arbetare!)

Men ledarna i Beijing bytte inte och kunde inte byta strategisk huvudlinje. För att kapitalismen i Kina ännu inte är mogen att frigöra sig från rollen som den globala kapitalismens samägda verkstad.

Den strategiska huvudlinjen (den ensidiga exportinriktningen) har gett Kina världens största och världens mest utsugna arbetarklass och en allt större del migrantarbetare.

Denna gigantiska reservarbetskraft gör det möjligt för företagen att hålla tillbaka lönerna och påtvinga både fast och tillfälligt anställda vidriga arbetsförhållanden. I Kina är det inte ovanligt att arbetare tvingas jobba både 14 och 16 timmar om dagen utan övertidsersättning, trots att lagen stadgar om 8 timmars arbetsdag. Kapitalisterna tar vad de kan.

På svensk tv påstods nyligen att det idag råder arbetskraftsbrist i Kina. Det kanske var sant för stunden och på den enskilda fabrik som lades till grund för påståendet. Men i ett socio-ekonomiskt perspektiv är det struntprat.

Ännu bor 61 procent av kineserna på landsbygden, där de flesta försörjer sig på små, ineffektiva familjejordbruk, detta sedan folkkommunsystemet slogs sönder. Jorden är dock

fortsatt statlig – familjejordbruken äger bara förfoganderätten – vilket bromsat en kapitalistisk utveckling också inom jordbruket.

För några år sedan gavs dock familjejordbruken rätt att belåna och sälja förfoganderätten över jorden, i uttalat syfte att driva fram större och mer effektiva (kapitalistiska) enheter. I förlängningen av denna politik ligger att hundratals miljoner familjejordbrukare kommer att drivas bort från jorden, sedan storbönder och kapitalistiska banker och jordbruksföretag tagit över. Arbetskraftsreserven är inte på långa vägar uttömd.

Den kinesiska arbetarklassens situation kan synas förtvivlad, men det finns glädjande mottendenser. Så rapporterar China Labour Bulletin om en explosiv ökning av antalet vilda strejker och andra arbetaraktioner. 2009 registrerades 230000 sådana aktioner i Kina, inkluderande allt från kortare strejker över fabriksockupationer till upplopp i hela städer.

Till detta skall sägas att den kinesiska arbetarklassen har en stolt historia. Stora strejker och arbetaraktioner förekom också under den socialistiska perioden, som 1949-52, 1956-57 och 1966-67.

För de styrande i Beijing är strejkvågen ett växande problem, liksom de alltmer skriande regionala skillnaderna, där de industrialiserade kustområdena i öst lämnar inlandet bakom sig i fortsatt underutveckling. Om Kina ännu står med ena benet i tredje världen, så är Kina också ett land som inom sig delas i nord och synd, i utveckling och underutveckling.

När Nationella folkkongressen (motsvarigheten till Sveriges riksdag) höll möte i mars 2011 antogs därför ett policydokument, numera omdöpt från femårsplan till riktlinjer för perioden 2011-2016, som pekar ut en delvis ny politik. Ekonomins extrema exportinriktning tonas försiktigt ner till förmån för stimulans av inhemsk konsumtion, energiinvesteringar och förbättrad välfärd.

Policydokumentet innebär inte ett ekonomiskt regimskifte, det exportdrivna tillväxtmålet skrivs bara ner från 7,5 till 7 procent per år, men det visar att den hittillsvarande utvecklingslinjen börjar nå vägs ände, inte minst genom de växande sociala konflikter som följer i dess spår.

Var den försiktiga omläggningen landar återstår att se. Men klart är att en politik som på bara lite drygt 20 år gjort Kina till ett av världens mest ojämlika länder, med större inkomst- och förmögenhetsskillnader än i USA, inte kan fortsätta i de oändliga. Kinas arbetare och fattiga måste få större del av tillväxten, både för att rida spärr mot växande klasskonflikter och för att bryta det extrema exportberoendet.

Det är dags att sammanfatta. Kina utgör idag världskapitalismens mest expansiva land. Men kapitalismen i Kina är osjälvständig och för sin utveckling beroende av utländskt kapital och utländska marknader, vilket gör att Kina ännu inte spelar i samma division som USA eller för den delen EU-Europa och Japan. Detta beroende motsägs av Kinas jättelika valuta- och kapitaltillgångar, att dessa tillgångar inte använd för inre utveckling är tvärtom ett uttryck för den underordnade ställningen.

I det stora hela är Kina ännu ett land med ena benet i tredje världen. Utvecklingen är hastig. Redan år 2015 beräknas 51 procent av Kinas befolkning vara urbaniserad. Men ingen utveckling är linjär och ingen framtid kan prognostiseras med hjälp av miniräknare. Kapitalismen i Kina är i krisen sårbar genom exportberoendet. Men den är också sårbar genom att den skapat en jättelik arbetarklass, alltmer medveten om sig själv och sina egna intressen. Att räkna bort arbetarklassen som (socialistisk) framtidsfaktor är borgerlighetens blindhet.

Omfördelningskrig med förhinder

Fakta och bakgrund

Militär styrka

- Enligt fredsforskningsinstitutet Sipri svarar USA ensamt för 43 procent av världens samlade militärutgifter med en budget om 698 miljarder dollar (2010). Kinas militärutgifter anges samma år till 119 miljarder dollar, dvs till en sjättedel av USA:s. Det ger 7,3 procent av världens militärutgifter.
- Enligt Pentagon har USA militär personal och militär utrustning placerade på över 700 militärbaser i över 40 länder och 13 marina slagstyrkor, inkluderande minst ett hangarfartyg, som opererar i alla hav. Kina har inga militärbaser utomlands och dess flotta, som i år byggt ett första hangarfartyg, opererar enbart i näraliggande hav.

En central del i Lenins imperialismteori är att världskapitalismen utvecklas olikmässigt i sina olika delar, vilket skapar konflikter mellan gamla och trötta kapitalistiska länder och unga och uppåtstigande, konflikter som i det mest akuta skedet ställer krav på våldsamt omfördelning av makt och resurser.

I dagens värld, där exploateringen av råvaruresurserna gått så långt att bland annat oljan redan nått sin sk peak (råoljaproduktionens maximum är uppnådd och kan därför bara minska i framtiden) kommer dessa konflikter definitivt att hårdna.

Men vilken form kommer de att ta sig? Kommer vi inom en snar framtid att få se nya omfördelningskrig, som första och till delar andra världskriget, eller kommer det att handla om mer begränsade krig, som de oljekrig som USA (och EU) redan driver i Afghanistan, Irak och Libyen?

Till frågan om relationen mellan USA och Kina skall sägas att den innehåller alla drag som Lenin anförde som kännetecknande för kapitalismens olikmässiga utveckling. USA är ett kapitalistiskt land på nedåtgång, fortfarande överlägset mäktigt, men redan ekonomiskt oförmöget att bära sin väldiga makt, vilket den parasitära skuldekonomin visar. Medan Kina är ett kapitalistiskt land på hastigt uppåtstående.

Förr eller senare tar denna olikmässiga utveckling ut sin rätt i hårdnande konflikt. Frågan är när denna punkt nås.

Här gäller det att inte låta sig dras med av de värsta övertonerna. Må vara att den yttersta högern i USA redan utmålar Kina som huvudfiende, att militärt attackera innan det är för sent, och att strategerna i Pentagon i god tid knåpar på diverse dramatiska framtidsscenario.

Men det typiska för relationen är ännu ett symbiosförhållande, där USA är beroende av Kina som profitverkstad och finansiär och där Kina är beroende av USA som investerare och marknad.

Detta symbiosförhållande kommer inte att vara för evigt. Men något omslag i öppen konfrontation är inte omedelbart förestående, åtminstone inte från Kinas sida. Den slutsatsen ges av den kinesiska kapitalismens underordnade ställning, som snart kan mäta sig med den i USA i kvantitet, men inte på långt när i kvalitet. Men det ges också av USA:s särställning som monetär och militär makt.

I media talas det frekvent om att Kina hyser världens största krigsmakt, räknat i antalet soldater. Det är en nonsensupplysning som inte säger ett skvatt om militär styrka. För även om Kina avskaffat den allmänna värnplikten är det inte underligt att världens folkrikaste land också har flest soldater.

Militär styrka måste istället mätas i militärutgifter och i global militär närvaro, vilket genast förvandlar Kina till en sparv i tranedansen (se faktaruta ovan).

Det är en styrkebalans som utesluter militär konfrontation från det i ekonomisk mening fördelade Kina. Ett tredje omfördelningskrig av tidigare typ, där Kina (eller en konstellation ledd av Kina), som tidigare Tyskland och Japan, med militär makt gör anspråk på en större del av världsmarknaden, ligger årtionden fram i tiden redan som möjlighet.

Ibland anges kapitalismens kris som grund för världskrig. För att framförallt andra världskrigets förstörelse bidrog till att häva den djupa kris kapitalismen befann sig i på 1930-talet. Förstörelsen återställde profitkvoten och fick hjulen att snurra igen. Men det är att förväxla orsak och verkan. Andra världskriget utlöstes inte av krisen, utan av den tyska och japanska imperialismens krav på "lebensraum". Kapitalismen behöver inte krig för att förstöra produktionsmedel. Det sköter krisen på egen hand.

Visst har det militärindustriella komplex som idag dominerar ekonomin i USA ett ekonomiskt intresse av krig. Eller rättare sagt av latent konflikt. Eftersom latent konflikt kräver ständig förnyelse och uppgradering av vapensystemen. Att USA skulle angripa Kina för att få hjulen att snurra är en bisarr tanke, inte bara för att Kina är en kärnvapenmakt, med allt vad det betyder av egen risk, utan också för att det vore att angripa sig själv.

Att bomba kinesiska industristäder är att bomba de amerikanska storföretag som via produktion i Kina förser USA med det mesta USA behöver.

Militär konflikt skall för den sakens skull inte uteslutas. Men för en sådan krävs att någon galning i Washington får för sig att provocera Kina vad gäller Taiwan eller Tibet. Men också för en presumtiv galning lär Kinas kärnvapeninnehav vara mycket avskräckande. Kina kan inte mäta sig med USA militärt, men Kina kan redan nu bemöta en militär attack med fruktansvärd kraft.

Historien upprepar sig inte som tv-repriser. Att imperialism betyder krig är sant och visst och bevisat bortom varje tvivel, men det är inte givet att imperialism betyder världskrig i kärnvapnens tidevarv. Då är fler regionala krig om kontroll över råvaruresurser, som de vi redan sett och ser, mer troliga.

Kapitalisterna skickar gladeligen fattiga pojkar och flickor att slaktas för deras profiler. Men de ogillar krig som hotar dem själva till livet.

Är Kina imperialistiskt?

Fakta och bakgrund

Lenins fem punkter som kännetecknande för imperialismen

- Koncentration av produktion och kapital, vilken uppnått ett så högt utvecklingsstadium, att den skapat monopolen, vilka spelar en avgörande roll i det ekonomiska livet.
- Bankkapitalets sammansmältning med industrikapitalet och uppkomsten av en finansoligarki på basis av detta finanskapital.
- Kapitlexporten, till åtskillnad från varuexporten, erhåller synnerlig betydelse.
- Internationella monopolitiska sammanslutningar av kapitalister, vilka delar världen mellan sig, bildas.
- Jordens territoriella uppdelning mellan de kapitalistiska stormakterna är avslutad.

Ur Lenins *Imperialismen som kapitalismens högsta stadium*.¹

¹ V I Lenin, [Imperialismen som kapitalismens högsta stadium](#). Se även [Teorier om imperialismen](#) av Tom Kemp.
– Red

De senaste tio åren har kinesiskt kapital gett sig ut i världen, inte minst till Afrika, vilket föranleder många inom vänstern att betrakta Kina som en ny imperialistisk makt. Analysen bör granskas.

Det är alltid vanskligt att pressa in pågående processer i fasta kategorier. Verkligheten är mångfasetterad, innehåller både tendenser och mottendenser, och låter sig därför inte beskrivas i ”antingen eller”. Till det kommer att omslag sällan är omedelbara och ännu mer sällan omedelbart skönjbara, varför en analys som syns riktig 2011 kan bli felaktig inom några få år.

Men låt oss ändå göra ett försök att tillämpa Lenins imperialismbegrepp på dagens Kina.

När Lenin analyserade imperialismen i början av det förra århundradet var utgångspunkten ekonomisk. Lenin betecknade imperialismen som ett särskilt stadium av kapitalismen, som monopolistisk kapitalism, där monopolföretag dominerar ekonomin och där profitmöjligheterna på hemmaplan inte längre räcker till för att förmera kapitalet – ”varför kapital-exporten, till åtskillnad från varuexporten, erhåller synnerlig betydelse”.

Som redan framgått i detta artikelblock hävdar vi att Kina härbärgerar en underordnad kapitalism, över allt annat präglad av varuexport och för sin fortsatta utveckling ännu helt beroende av utländskt kapital och utländsk teknologi. Redan detta motsäger tesen om Kina som en ny imperialistisk makt. En underordnad kapitalism kan knappast vara imperialistisk.

Av Lenins fem punkter (se fakta) är de flesta svåra att applicera på dagens Kina. Må vara att monopolföretag dominerar den kinesiska kapitalismen. Men det är inte kinesiska monopolföretag som dominerar, utan utländska.

Någon sammansmältning av bank- och industrikapital är också svår att skönja i ett land där industrikapitalet till god del är utländskt och där bankkapitalet tills helt nyligen var statligt. Visst finns en sammansmältning mellan statligt bank- och industrikapital, men eftersom den statliga sektorn utgör en krympande del av kapitalismen i Kina utgör den ingen expanderande tendens.

Återstår kapitalexporten, som Lenin pekar ut som signifikant för kapitalismens imperialistiska stadium.

Sedan de styrande i Beijing lanserade den sk Go Global-politiken i början på 2000-talet har Kina stigit fram som en betydande kapitalexportör. Huvudmålet har varit Afrika och länderna kring Indiska oceanen, men vi har mött det kinesiska kapitalet också här i Sverige, genom kinesiska Geelys köp av Volvo och påstådda kinesiska intressen av Saab.

Siffrorna talar sitt tydliga språk. Efter en försiktig början har Kina seglat upp på femte plats i FN-organet UNCTAD:s senaste World Investment Report, som listar direktinvesteringarna i utlandet. År 2010 investerade kinesiska företag 68 miljarder dollar i andra länder, att jämföras med amerikanska företags 329 miljarder dollar och tyska företags 105 miljarder dollar.

Nu är de kinesiska siffrorna något oklara, då mer än hälften av investeringarna går till Hong Kong, som särredovisas i World Investment Report (på samma sätt som Hong Kongs utlandsinvesteringar nästan undantagslöst går till Kina). Här finns alltså interninvesteringar som redovisas som utlandsinvesteringar (eftersom Hong Kong sedan 1997 åter ingår i Kina).

Siffror från ett enskilt år säger heller ingenting om det samlade värdet på det kapital som genom åren investerats utomland. Så har lilla Sverige enligt CIA World Factbook större samlade direktinvesteringar utomlands än det väldiga Kina och USA:s samlade tillgångar är nästa sextio gånger så stora som Kinas.

Men låt oss bortse från finliret. Klart är att Kina sedan tio år klivit fram som en alltmer betydande exportör av kapital.

Nu hävdar vi att kapitlexport i sig inte gör någon imperialism. Kapitalismen exporterade kapital också innan den gick in i sitt imperialistiska stadium. Det avgörande är istället om kapital-exporten erhåller synnerlig betydelse – ”till åtskillnad från varuexporten” – som Lenin säger i sin pregnanta formulering.

Vi hävdar att så ännu inte är fallet. Varuexporten är idag den kinesiska kapitalismens helt avgörande karaktäristika.

Det avgörande för den europeiska kapitalismens övergång i imperialism var att koncentrations- och centralisationsprocesserna (processer på hundratalet år) gått så långt att de skapat jättelika monopol, där av Lenins kortdefinition ”monopolistisk kapitalism”.

I Kina spelade de statliga företagen länge en dominerande roll i ekonomin, som ett arv från den socialistiska perioden, vilket tillsammans med statens allmänna inflytande över ekonomin gav en situation som skulle kunna betecknas som ”statsmonopolistisk kapitalism”.

Men då hör det till pjäsen att de statliga företagen privatiserats, splittrats upp och lagts ner i forcerad takt, med banksystemet som senaste objekt. Flertalet statliga banker i Kina har idag börsintroducerats och även om den kinesiska staten fortsatt har ägarmajoritet, så innebär privatiseringspolitiken en uppluckring av tidigare monopol. Utvecklingen går alltså i motsatt riktning till den som i Europa förde in kapitalismen i dess imperialistiska stadium.

Det finns fler avgörande skillnader, som gör att den kinesiska kapitalismen måste analyseras konkret och för sig. Som kapitalackumulationens nya vägar. I kapitalismens kärnländer erhöll kapitlexporten synnerlig betydelse i en situation då den inhemska avkastningen på kapitalet var i dalande, beroende på arbetarrörelsens formering och på att landsbygdens reservarbetskraft inte längre räckte till för att hålla lönerna tillräckligt låga. Kampen om mervärdet hårdnade, till nackdel för kapitalet, som därför sökte bättre avkastning på annat håll, framförallt i kolonierna.

Detta är en avgörande del av Lenins teori, som när han hävdar att den imperialistiska kapitalismen använder en del av extraprofiterna i kolonierna till att muta arbetarklassens överskikt, det han kallade arbetararistokratin, för att därmed säkra sitt välde.

Någon motsvarande situation finns inte i dagens Kina, där avkastningen på kapitalet ligger i världstopp, där reservarbetskraften ännu kan räknas i hundratals miljoner människor och där någon arbetararistokrati i Lenins mening inte existerar.

Så har kapitlexporten från Kina andra drivkrafter än de som på sin tid förde in kapitalismen i dess imperialistiska stadium; det är inte i första hand högre avkastning på kapitalet, genom utsugning av fattigare länders arbetare, som lockar, vilket ger det i sammanhanget udda förhållandet, att kinesiska företag regelmässigt använder kinesisk arbetskraft när de arbetar utomlands. Så finns uppgifter på att Kina hade 35000 arbetare i Libyen innan Nato-invasionen, som i all stillhet flögs hem när bombningarna inleddes.

I sammanhanget skall noteras att Lenins beskrivning av kapitlexportens vägar inte längre stämmer. Huvuddelen av direktinvesteringarna utomlands sker idag mellan imperialistiska länder, med USA som största mottagare. Den diskussionen lämnar vi dock åt sidan i denna artikel.

Inga förhållanden skall förenklas till stereotyper, men ett tydligt drag i de flesta kinesiska utlandsinvesteringar är att de på det ena eller andra sättet syftar till främja varuexportens fortsatta expansion. Det handlar då om att tillförsäkra sig om framtida råvaruleveranser, vilket

är typiskt för Kinas investeringar i Afrika, men också om att försäkra varor tillverkade i Kina smidig tillgång till utländska marknader.

Så har Kina köpt hamnrättigheterna i Pireus i Grekland för 35 år framåt, varvid det inte är de grekiska hamnarbetarnas billiga arbetskraft som lockar, utan möjligheten att kontrollera en egen inkörsport till EU-marknaden.

Kapitalackumuleringen flyttar alltså inte utomlands, utan denna investering, som de flesta andra, syftar till att säkra omloppet av den ackumulering som fortsatt sker i Kina.

Denna bild bekräftas av en färsk sammanställning gjord av Sveriges ambassad i Peking. Enligt den svarar kategorierna grossist- och detaljhandel, finansiella tjänster och handels-tjänster för hela 63,9 procent av utgående kinesiska direktinvesteringar.

I detta sammanhang bör ett extra påpekande göras vad gäller kinesiska investeringar i västerländska industriföretag, som i Volvo. Det kan säkert finnas en tanke på att etablera produktion inom EU, för att komma närmare EU-marknaden och för att försäkra sig mot framtida handelskonflikter. Men det är knappast huvudskälet till intresset för Volvo.

Kina är idag världens största bilproducent, med en produktion nästan dubbelt så stor som Japans och nästa fem gånger så stor som den i USA. Men flertalet bilföretag är inte kinesiska. Det är istället de globala jättarna som förlagt produktion till Kina, lockade av de låga lönerna, men med full kontroll över ägande och teknologi.

Just teknologin är ett växande problem för den kinesiska kapitalismen. Kina ligger i framkant vad gäller utveckling av solpaneler, vindkraftverk och annan miljöteknologi (produktområden som de transnationella bolagen i väst varit helt ointresserade av), men på de flesta industriella områden befinner sig kinesiska företag på efterkälken. Patenten är få och den egna forskningen ännu bara i sin linda, om än kraftigt expanderande.

Suget att ta genvägen över redan existerande utländsk teknologi är därför stort, vilket gäller såväl den övergripande politiken, som prioriterar utländska investeringar, som de enskilda företagens strategier.

Slutsatsen av detta är att kinesiska Geely köpte Volvo för att komma över teknologin, om inte enbart så främst. Den strategiska planen är inte att producera bilar i Sverige, åtminstone inte i någon större omfattning, utan att producera teknologiskt avancerade bilar i Kina, där kapitalavkastningen är så mycket större, i egen regi och bortom de globala bilföretagens ägande och kontroll.

Denna slutsats bottenar på intet sätt i att vi betraktar kineser eller kinesiska företag som särskilt lömska, utan bara från den kinesiska kapitalismens nuvarande karaktär och ställning.

Åter till huvudspåret. I Sydafrika har president Jacob Zuma anklagat Kina för imperialism, detta sedan kinesisk textlexport i forcerad takt slagit ut sydafrikansk textilindustri. Man kan förstå Zumas frustration, men anklagelsen skjuter vid sidan av målet. Detta handlar om traditionell kapitalistisk konkurrenskamp, känd sedan kapitalismens barndom, inte om imperialism.

Till pjäsen hör sedan att Kina frivilligt åtagit sig att begränsa textilexporten till Sydafrika, mån om relationerna till ett land man betraktar som en viktig allierad i tredje världen.

Just Kinas förhållande till Afrika är ändå viktigt att studera, då det uppvisar imperialismliknande förhållande, inte minst genom den stora kapitalexporten. Men förhållandet måste studeras konkret och i sitt specifika framträdande, inte utifrån grovt tillyxade schabloner.

Givet är då att Kinas huvudintresse är tillgång till Afrikas råvarutillgångar. Av naturliga skäl. Kina har inte inhemska råvarutillgångar nog för att säkra en fortsatt kapitalistisk expansion,

vilket kräver import av olja, järnmalm och en rad metaller. Kan inte Kina förse de transnationella bolagen med det material de behöver för att maximera profiten, lär de snart nog söka sig nya jaktmarker.

På sikt handlar det också om mat. Kina huserar 20 procent av världens befolkning, men har bara tillgång till 7 procent av världens odlingsbara jord, vilket kräver mat-import redan idag, då en växande över- och medelklass ställer större krav på mat-intaget.

Men intresse av andra länders tillgångar gör ingen imperialism, det utgör bara grunden för världshandeln. Det är sättet att komma över dem på som gör skillnad.

Det finns flagranta exempel på kinesisk exploatering i Afrika, som i Zambia, där kinesiska företag upprätthåller vidriga förhållanden i koppargruvorna. Men det avgörande är inte att se det flagranta, utan det typiska. Agerar Kina som USA, Frankrike och Storbritannien i Afrika eller är det något som skiljer?

En stor skillnad är naturligtvis att Kina inte är närvarande som före detta kolonialmakt eller militärt närvarande ens som hot. Istället är det de gamla imperialismakterna som trappar upp sin militära närvaro i Afrika i strategiskt syfte att neka Kina tillträde till de råvaror landet behöver.

I det globala maktspelet utgör Kina ännu en del av tredje världen, som inom FN, där Kina är en ledande medlem i utvecklingsländernas G 77-grupp (där också de flesta afrikanska länder ingår).

Den dubbla identiteten – ett expansivt kapitalistiskt land som ännu har ena benet i tredje världen – ger ett specifikt framträdande på den internationella arenan och som kapital-exporterande land.

Till kapitlexporten skall då sägas att den kraftigt domineras av statliga företag, ofta i nära samarbete med och subventionerade av den kinesiska staten. Av naturliga skäl. De transnationella storföretagen, som dominerar kapitalismen i Kina, exporterar kapital till Kina, inte från Kina.

Samtidigt ger den exportinriktade utvecklingslinjen ett allt större kapitalöverskott i staten – genom skatter och privatiseringar – som inte kan investeras i Kina utan att slå undan benen på denna utvecklingslinje, ett överskott som framförallt investerats i valutareserver och på världens finansiella marknader, men som idag i växande utsträckning används för direktinvesteringar i andra länder.

De ekonomiska utlandsrelationerna är strikt affärsmässiga i enlighet med Kinas utrikespolitiska doktrin om att inte intervensera i andra länders inre angelägenheter. Kina ställer inga politiska villkor och tar inga politiska hänsyn för vare sig investeringar, bistånd eller handel. Det är bara den affärsmässiga fördelen som räknas.

Så är det belysande att Kina år 2010 passerade USA som största importör av olja från Saudiarabien och att kinesiska oljebolag varit synnerligen aktiva vad gäller investeringar i det ockuperade Irak.

Om vi återgår till Afrika, så utgör Kina den främste importören av olja från Angola. De nära relationerna inleddes redan 1992, då Internationella Valutafonden, IMF, på sedvanligt sätt ställde krav på omfattande omstruktureringsåtgärder (privatiseringar, budgetnedskärningar) som villkor för nya lån.

När regeringen i Luanda vägrade acceptera IMF-villkoren erbjöd Kina ett motsvarande lån till lägre ränta och utan annat utbyte än ett långsiktigt kontrakt på rätt att köpa Angolas olja till

världsmarknadspris. Det var en rent affärsmässig uppgörelse från Kinas sida, men i åtminstone detta fall till ömsesidig nytta.

Under 2000-talet har Kina i växande utsträckning uppträtt som konkurrent till IMF (där Kina numera är medlem). Så beviljades Argentina 2009 ett lån på drygt 80 miljarder kronor från Kina, detta sedan Argentina vägrat acceptera IMF:s politiska lånevillkor. Lånet var ingen allmosa, då det gavs i den kinesiska valutan yuan, vars värde lär stiga över tid. Men det gav ändå Argentina möjlighet att välja sin egen politik.

Nyligen rapporterades att Afrika söder om Sahara är det område i världen som haft den bästa tillväxten under 2000-talet. Det handlar om tillväxt av nästan ingenting, men det finns ändå substans i utvecklingen. Under den första delen av 2000-talet (fram till 2008) ökade världsmarknadspriserna på råvaror, till fördel för de råvaruproducerande länderna i Afrika.

Det var ett signifikant trendbrott. Eftersom råvarupriserna dessförinnan fallit successivt i över tjugo år, som ett resultat av de ojämlika handelsrelationerna mellan nord och syd.

Kina spelar en viktig roll för detta trendbrott. Kapitalismens utveckling i Kina har skapat större konkurrens om ett begränsat råvaruutbud, vilket drivit upp priserna. Men det är inte hela förklaringen. Lika viktigt är Kinas inträde på scenen (och då handlar det som sagt om den kinesiska staten eller företag knutna till den) har begränsat de transnationella bolagens makt över världshandeln och därmed de ojämlika relationer som denna makt genererat.

Vi har ingen som helst avsikt att förgylla den kinesiska politiken. Kina handlar självklart och enligt utsago av egenintresse. Men de bilaterala avtal som Kina slutit med en lång rad länder i Afrika och Latinamerika, inkluderande Venezuela och Kuba, har hittills varit fördelaktiga också för motparten, åtminstone mer fördelaktiga än de villkor som tidigare gavs på världsmarknaden.

Det finns som sagt mottendenser, som när kinesiska företag köper upp jordbruksmark i Afrika i syfte att producera inkom för export till Kina (även om Kina här ligger efter Indien). Det är en variant av de relationer som gör att Afrika idag producerar grönsaker, frukt, kaffe och kakao för Europa, men inte mat nog att föda den egna befolkningen.

Men vi menar att huvudsidan i relationerna mellan Kina och tredje världens länder ännu och för närvarande är mer jämlika och mer till ömsesidig nytta, än de relationer som de imperialistiska länderna upprätthåller, givet av det faktum att Kina ännu är ett land med ena benet i tredje världen.

Någon invänder att det hittills sagda inte utgör något entydigt svar på rubrikens fråga. Låt gå för det. Alla frågor kan inte besvaras entydigt. För att verkligheten inte är entydig. Detta ger ett indirekt svar på frågan. Att idag stämpla Kina som imperialistisk anser vi felaktigt.

Spelar ett sådant ställningstagande någon roll? Det anser vi definitivt. Det nuvarande förhållandet mellan USA och Kina, som kännetecknas av ett slags symbiosförhållande, kommer i framtiden att ersättas av växande konflikt. Dessa konflikter måste analyseras konkret och inte per automatik stämplas som interimperialistiska konflikter, som till exempel den konflikt som spelades upp på klimatmötet i Köpenhamn 2009, där Kina representerade tredje världen. Kålsuparteorin leder fel när Kina ännu står med ena benet i underutveckling.

Visst ligger imperialism i den kinesiska kapitalismens pott, som ett resultat av de processer som är ett med kapitalismen. Men ingen utveckling är förutbestämd. Revolution och socialism är ett alternativ också i Kina.

Misslyckades socialismen i Kina?

Fakta och bakgrund

Det stora språnget

- Man skall inte kasta ut barnet med badvattnet. Det fanns en god tanke bakom ”det stora språnget”. Men kampanjen var illa förberedd och präglad av den idealism som var så typisk för Mao, vilket gjorde misslyckandet oundvikligt.
- Men misslyckandet betyder inte att en decentraliserad socialistisk utvecklingsmodell skall avskrivas för all framtid. I en annan tid och med bättre förberedelser kan en sådan modell tvärtom vara ett nödvändigt komplement i en socialistisk ekonomi, såsom Mao tänkte sig den.

Kina beskrivs som en kapitalistisk framgångssaga, där baksidan av myntet är ett socialistiskt misslyckande. Men det är en falsk beskrivning.

1 oktober 1949 utropade Mao Zedong Folkrepubliken Kina från podiet ovanför Himmelska fridens torg. Det skrev världshistoria. Världens folkrikaste land hade befriat sig och styrde nu mot socialism.

Men den kinesiska revolutionen var inte en utan tre revolutioner, den var nationell, antifeodal och socialistisk på en och samma gång.

1949 var Kina sedan drygt 100 år en semikoloni, splittrat och sönderslitet av den imperialistiska aggression som inleddes med opiumkrigen på 1800-talet. Den imperialistiska förnedringen var en tragedi för ett land som var civiliserat tusentals år innan det Europa som nu förnedrade det och vars ekonomi kort dessförinnan utgjorde halva världsekonomin.

Den semikoloniala deklasseringen av Kina utgör ett av världshistoriens snabbaste förlopp. På bara ett århundrade förvandlades Kina från världens rikaste land till ett av världens fattigaste.

Den kinesiska revolutionen gjorde slut på den semikoloniala förnedringen. Kina återtog makten över sig självt och därmed, enligt egen uppfattning, sin rättmätiga plats i världen, den plats som i årtusenden gav benämningen Mittens rike.

Att röda armén intog också Tibet, som en brittisk militärintervention ryckte loss från Kina i början på 1900-talet, var en nationell självklarhet. En nationell revolution gör inte pietetsfullt halt vid ett territorium som imperialismen avstyckat som speciellt.

Den nationella befrielsen utgör ett bestående resultat av den kinesiska revolutionen. Men resultatet är inte säkrat och anses i vart fall inte säkrat av ledningen i Beijing, vilket ger den hårdföra politiken mot varje tendens att åter splittra Kina.

Till den nationella sidan skall noteras att ambitionen att hålla samman Kina varit gemensam för regeringarna i såväl Beijing som Taipei, som båda betraktat Taiwan som en provins i Kina och sig själva som legitima regeringar för hela Kina. Numera finns krafter som också formellt vill rycka loss Taiwan från Kina, ivrigt uppmuntrade av USA, vilket utgör en provokation mot en tidigare gemensam syn. Därav frågans explosiva karaktär.

Ytterligare en notering. I västvärlden betraktas Kina som en uppstickare på den globala scenen.

Det kinesiska perspektivet är ett helt annat. Efter en kort nedgångsperiod återtar Kina bara den plats landet haft i tusentals år.

Perspektivet är långt både bakåt och framåt. Kinesiskt tänkande räknar inte i årtionden, utan i århundraden, vilket skall tas med i beräkningen vid bedömningen av kinesisk politik.

Den kinesiska revolutionen var också en social revolution, riktad mot de feodala förhållanden som präglade Kina före 1949 och mot de krigsherrar som terroriserade landet. Också denna del av revolutionen har segrat. De feodala förhållandena har sopats undan, helt och hållet och över hela landet. Detta skiljer Kina från Indien, som genomfört en nationell revolution, befrielsen från det brittiska kolonialväldet, men inte en social, vilket gör att feodala förhållanden ännu präglar den indiska landsbygden.

Det finns en historisk ironi i detta. Kapitalismen utvecklas idag snabbt i både Kina och Indien, men den utvecklas mycket snabbare i Kina. För att kvarvarande feodala förhållanden inte lägger några hinder i vägen för dess utveckling, som i Indien, där hundratals miljoner bönder ännu är bundna till sina feodala herrar och därför inte utan vidare kan dras in i den kapitalistiska ekonomin.

Kapitalismen har alltså den sociala revolutionen att tacka för sin snabbare utveckling i Kina!

Hur gick det då med socialismen? Att den led nederlag är givet. Kapitalistiska produktionsförhållanden är idag helt dominerande i Kina. Men det betyder inte med nödvändighet att socialismen misslyckades. Låt oss se.

1949 hade Kina som sagt pressats ner till ett av världens fattigaste länder. Industriproduktionen låg i nivå med Belgiens, trots en befolkning som var mer än hundra gånger större, och jordbruksproduktionen var för liten för att föda hela befolkningen, vilket gav regelbunden hungersnöd.

För att ta itu med efterblivenheten kopierade Mao Zedong och KKP i stort den sovjetiska utvecklingsmodellen med statsägda företag, central ekonomisk planering, prioritering av tung industri, kollektivisering av jordbruket, utjämning av sociala förhållanden och central politisk kontroll (som i Kina bara följde en lång politisk tradition).

Kopieringen gjordes till delar motvilligt och den avbröts under perioder, som 1956-1961, då Mao Zedong initierade ett försök att få till stånd en decentraliserad ekonomisk expansion under den kampanj som kallades "det stora språnget". Försöket misslyckades. Istället för ekonomisk expansion gav "det stora språnget" kaos och nedgång, med svåra följder för befolkningen på framförallt landsbygden.

Alltnog. Kina följde den sovjetiska modellen med en första femårsplan antagen 1952. Framgångarna var avsevärda, trots avbrotten under "det stora språnget" och den senare kulturrevolutionen. Mellan 1952 och fram till Maos död 1976 ökade industriproduktionen i Kina med i genomsnitt 11,2 procent per år, vilket förde fram Kina till platsen som den femte största industrinationen i världen.

Denna snabba utveckling skedde i stort sett utan stöd utifrån, annat än initial hjälp från Sovjet, givet av att relationerna mellan Kina och Sovjet frös till is redan i början på 1960-talet.

Problembarnet utgjordes av jordbruket, som utvecklades i betydligt långsammare takt än industrin. Om industriproduktionen nästan tiodubblades mellan 1952 och 1976, så ökade jordbruksproduktionen bara med det dubbla, framförallt på grund av en politik som ensidigt prioriterade investeringar i industrin framför investeringar i jordbruket.

Men problem skall inte överdrivas. För även om utvecklingen av jordbruket var svag, så producerade Kina 1977 nästan 40 procent mer mat per capita jämfört med Indien – och det på en jordbruksmark som var 14 procent mindre och på en befolkning som var 50 procent större.

Under den socialistiska perioden utvecklades också Kina till ett av världens mest jämlika länder, givet av de sociala reformer som gav alla kineser rätt till avgiftsfri sjukvård och skola,

som förbättrade boendeförhållanden, garanterade arbete och införde en allmän social grundtrygghet.

De sociala reformerna gav få BNP-poäng, vilket skall tas med i jämförelsen med dagens kapitalistiska Kina. Den explosiva kapitalistiska utvecklingen har raserat den sociala trygghet som fanns i det socialistiska Kina. För arbetare och bönder lär den förlusten vara större än deras lilla del av Kinas ökande bruttonationalprodukt.

Var blir då slutsatsen av detta? Jo, att Kina alls inte stod inför någon ekonomisk kollaps efter Maos död 1976, som Sovjet efter inbördeskriget 1918-1920.

De marknadsekonomiska reformerna var därför inte nödvändiga för att få igång en havererad ekonomi, som NEP-politiken i Sovjet, utan de utgjorde ett politiskt vägval.

Eller rättare sagt; marknadsreformerna blev resultatet av den politiska kamp som fördes inom Kinas Kommunistiska Parti efter Maos död och som 1977 förde Deng Xiaoping och krafterna kring honom till makten i något som måste betecknas som en statskupp.

Kina befann sig inte i kris 1977. Det fanns utvecklingspotential i det socialistiska systemet med prioritering av planmässig produktion för inhemska behov. En sådan utvecklingsmodell hade gynnat det stora flertalet kineser.

Men de kapitalistiska krafterna kring Deng Xiaoping segrade, vilket gav den modell för utveckling som gjort Kina till den globala kapitalismens lågavlönade verkstad, till oändlig rikedom för ett litet fåtal kineser och framförallt för transnationella bolag och investerare världen över.

Socialismen i Kina misslyckades inte. Den led nederlag i klasskampen.

Lästips

W Hinton, [Den kinesiska revolutionen: Var den nödvändig? Hade den framgång? Pågår den fortfarande?](#) (en gammal maoist summerar utvecklingen efter Mao – artikeln från 1991)